

azt hinné, hogy statárium és tömeges elfogatások és pörök és rémuralom gyógyítják meg a beteg helyzetet, az mondjon le arról, hogy komoly politikusnak vagy éppenséggel államférfiúnak nevezzük.”³

3

1914 júl. 4

A „Népszava” tudósítása a szerbellenes boszniai hatósági intézkedésekről és „Az Est” tudósítójának Stevan Kobasisával, a sarajevói „Srbska Rjecs” Szarajevóból kiutasított szerkesztőjével folytatott beszélgetéséről¹

A bosnyák kormány — hír szerint — úgy akarja helyreállítani a „rendet”, hogy mindazokat a szerbeket, akik „kellemetlen egyének”, kiutasítja Sarajevóból. Kellemetlen egyéneknek tartja azokat az embereket, akik a szerb mozgalmakban részt vettek. A kiutasítások hosszú sorát — amint „Az Est” jelenti — Kobasisa² Istvánnal, a „Srbska Rjecs” főszerkesztőjével kezdték meg. Szerdán délután hat órákor magához idézte dr. Gerde kormánybiztos a főszerkesztőt, és élőszóval kihirdette előtte, hogy a kormány *örök időkre kitiltotta Boszniából*; huszonnégy órán belül el kell hagynia Sarajevót. Kobasisa² kijelentette, hogy tiltakozik a szóbeli határozat ellen, de miután amúgy is kénytelen volna engedni a hatalomnak, kijelenti, hogy Raguzába utazik, mert odavaló illetőségű. A rendőrség szerdán és csütörtökön *hatvannál több szerbet utasított ki örök időkre*. Ezek között van Athanazia Pavlovics, a „Srbska Rjecs” felelős szerkesztője és Risztó Radulovics, a „Narod” szerkesztője. A kiutasítottakkal tudatták, hogy huszonnégy órán belül el kell hagyniok a várost. Mindenki szabadjegyet kap a határig. A rendőrség folyosói hangosak a zokogástól. A szerb cigányok közül azokat, akik Belgrádba szoktak utazni, *mind kitiltották*. A kiutasítás napokig fog tartani. Előreláthatólag legalább négyszáz ember lesz kénytelen márióholnapra elbúcsúzni a bosnyák fővárostól. Ugyanezt az eljárást szombaton *megkezdik Bosznia minden községében és városában*. Állítólag néhány héten belül *négyezer szerb alattvalóval lesz kevesebb Boszniában*.

Egy másik jelentés szerint a tartományi főnök pénteken parancsot adott a rendőrségnek, hogy a Sarajevóban tartózkodó, de nem ottani illetőségű diákokat azonnal *toloncolják ki* Sarajevóból. Pénteken délelőtt már *huszonöttnél több szerb diákot toloncoltak el*. Írást nem is adtak nekik, élőszóval tudatták a kiutasítást. A pénteki nap folyamán még legalább ugyanennyi diákot visznek ki a határra.

Beszélgetés Kobasisával

„Az Est” tudósítója beszélgetett Kobasisával, a „Srbska Rjecs” kiutasított szerkesztőjével. — A „Srbska Rjecs” — mondotta Kobasisa — egyetlen szerb lapja volt Boszniának. Azt kell mondanom, hogy volt, mert a zavargások alkalmával nyomdánkat és szerkesztőségünket teljesen elpusztították. A „Srbska Rjecs” volt az egyedüli szerb újság, amely Dobrodosao (körülbelül az „Isten hozott”-nak felel meg) című vezércikkben köszöntötte a trónörökösöt, de egyúttal rámutatott arra, hogy a szerbek itt nem lehetnek nyugodtak, amíg a Potiorek-Bilinski uralom tart. Arról szólott még a cikk, hogy kívánjuk, hogy a trónörökös keressen közvetlen érintkezést a szerb néppel, és akkor meggyőződhetik róla, hogy lojális, császárhű, és nem olyan fekete, mint amilyennek Potiorek és Bilinski Bécsben festik.

dezésére irányuló akciót a miniszterelnök beszüntette volna, a valósággal homlokegyenest ellenkezik. A miniszterelnök megy a maga útján tovább azzal az erős elhatározással, hogy ezt a kérdést a hozzá fűződő fontos állami és egyházi érdekeket kielégítő és közmegegyezést keltő megoldáshoz juttassa. Mi sem áll tőle távolabb, mint hogy a szerajevói aljas gaztettért a magyarországi szerbesség zömét tegye felelőssé.” (A magyarországi szerb egyház ügyei. — Budapesti Hírlap 1914. júl. 3; 155. sz. 3. 1.)

³ *Az osztrák rendszer csődje.* — Budapesti Hírlap 1914. júl. 1; 153. sz. 1. l. — L. kötetünkben A/2. sz. alatt.

¹ A közölt tudósítások címe és lelőhelye: *Négyezer szerbet kiutasítanak — Beszélgetés Kobasisával.* — Népszava 1914. júl. 4; 156. sz. 5. l.

² Az újvidéki *Zastava* egykorú híradásaiban: *Kobasisa* (vö. pl. 1914. júl. 3; 135. [regg.] sz. 1. l.).

— Mélyen megrendített bennünket a tragédia. Őszintén sajnáljuk a történeteket, és fájdalommal kell tapasztalnom, hogy anarchisták véres cselekedete miatt egy egész nemzetet tesznek felelőssé.

— Öt órán át tartottak a tüntetések és zavargások. Szabad volt az út. Miért tűrte ezt Potiorek? . . . Amennyire elítéljük Potiorek politikáját, annyira rokonszenves nekünk báró Kolasz és dr. Gerde, akik gavallér emberek. Kolaszt és Gerdét sohasem támadtam lapomban, csak Potioreket. Egyáltalában mi szerbek jobb viszonyban voltunk a magyar urakkal, mint a cseh és az osztrák tisztviselőkkel.

— Téves az az állítás, hogy az ostromállapot kihirdetése után nem volt rablás. Igenis volt, mégpedig több. Egy órával a statárium kihirdetése után többek között föltörték Katic Marko kereskedő és szállodás kasszáját, és ebből 2200 korona készpénzt és ékszert raboltak el. Bizonyos, hogy a történetek után egy szerb párt sem áll többé szóba Potiorekkel. Csodáljuk, hogy Mandics, aki bosnyák-horvát, semmit sem tett védelmünkre. De ez részben érthető, mert Potiorek a mindenható. A merénylet tönkretett bennünket, legalább húsz évre visszavetette politikánkat.

— Ebbe a lakásba (Bezmanova-Ulica 8) a merénylet napján költöztem be. Bútoraim az utcán állottak, a tömeg teljesen összezúzta. Egy ember fejbeütött, egy másik késsel megszurta ajkamat. (A sebhely még be van ragasztva.) Három napig betegen feküdtem, és a „Bosnische Post” azt írta, hogy bujkálok. A szerkesztőségem eltűnik örökre Sarajevóból. Két munkatársamat, Vargics Jovót és Palavestra Jovót letartóztatták, mert többször beszélgettek Princippel. Pavlovics Athanasz felelős szerkesztőt, aki csak fizetett strohman[n]unk volt, kitiltották. Eladtam még megmaradt bútoraimat, és feleségemmel ma este elutazom Raguzába a szüleimhez. Horvátországba nem mehetek, mert fél évi fogházra vagyok ott elítélve.

— Még egyet. Önök, magyarok tévesen ítélnék meg bennünket. Mi barátokni szeretnénk a magyarokkal, mert nekünk mindenki természetes barátunk, aki Ausztriának nem barátja. A szerbek Magyarország, a horvátok Ausztria barátai. Itt Boszniában nincsen dualizmus, itt csak a császárt és Ausztriát ismerik. Magyarország rovására mindent Ausztria érdekében követnek el. Ez a Potiorek politikája. . .

Kobasisa, mint az interjúból kiderül, azt hitte, hogy Raguzába utazhatik. Megtudtam, hogy az éjszaka folyamán a rendőrség emberei Horvátországba vitték. Ott bizonyára letartóztatták kitöltetlen büntetése miatt.

4

1914 júl. 5

Pribicevics Milán szerb vezérkari őrnagy tiltakozó nyilatkozata a sarajevói merénylet nyomán személyével kapcsolatban felmerült bűnrészességi híresztelések ellen¹

Belgrád, júl. 4.

Pribicevics Milán², akit az újságok a nyomozás eddigi adatai alapján bűnrészességgel vádoltak meg, a szerb sajtóiroda útján a következő távirati tiltakozást teszi közzé:

— A legkategorikusabb tagadást kell az újságok vádjaival szembeszegezni, és kijelentem, hogy sem a merénylet szerzőivel nem volt semmi összeköttetésem, sem pedig a sarajevói eseménnyel összefüggésben nem vagyok. Ez a vád éppúgy, mint az a másik, amelyet a zágrábi hazaárulási pör³ alkalmával ellenem emeltek, azt célozza, hogy gyanúba keverje fivéreimet,⁴ akik Horvátországban aktív politikusok, és ily módon a szerb-horvát koalíciót kompromittálják. A vizsgálat e vád alaptalanságát éppúgy meg fogja állapítani, mint ahogy a zágrábi vád alaptalanságát megállapította.

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *Pribicevics Milán tagad.* — Budapesti Hírlap 1914. júl. 5; 157. sz. 11. l.

² *Pribičević Milán* (1877—1937) szerb katonatiszt, egykori osztrák—magyar hadseregbeli főhadnagy; 1914-ben a szerb királyság vezérkari őrnagya, a szerb katonai titkosszolgálat vezetője és a Narodna Obrana egyesület titkára.

³ L. Iratok V. köt. 47. sz. irat.

⁴ *Pribičević Szvetozár, Ádám és Valér* (vö. uo. 258—259. l.).